

Qerim LITA

KOSOVA GJATË VITIT 1990 NË BURIMET SHQIPTARE

Abstrakt:

Punimi, ashtu sikurse është titulluar, mbështetet në burimet shqiptare, të cilat ruhen në Arkivin Qendror të Shtetit në Tiranë. Në to, ndër të tjera përshkruhet veprimtaria e Lidhjes Demokratike të Kosovës, si subjekt i parë dhe kryesor politik shqiptar në Kosovë, e cila u formua më 23 dhjetor të vitit 1989, por edhe për subjektet tjera politike dhe shoqatat joqeveritare shqiptare si: Partia Socialdemokrate, Parlamenti i Rinisë Kosovare, Partia Fshatare e Kosovës, Këshilli për Mbrojtjen e të Drejtave dhe të Lirive të Njeriut, Shoqata e Gazetarëve të Pavarur të Kosovës etj. Një rëndësi të veçantë i kushtohet pozitës juridike të Kosovës pas “Kushtetutës së re” të RSF-së së Jugosllavisë, pastaj propagandës serbe për gjoja “shpërnguljen” e serbëve dhe malazezëve nga Kosova etj.

Fjalët kyçe: *Kosova, Tirana, Jugosllavia, shpërngulja.*

Situata politike dhe e sigurisë në Kosovë dhe në viset tjera shqiptare nën Jugosllavi gjatë viteve 1989-1990, u përcoll me interes të veçantë nga ana e udhëheqjes së atëhershme komuniste shqiptare. Në kuadër të KQ të PPSH-së, vepronte Sektori i Jashtëm, i cili në bashkëveprim të ngushtë me Ministrinë e Punëve të Jashtme, përcillte për së afërmi, të gjitha ngjarjet dhe zhvillimet në Kosovë, në radhë të parë të partive politike dhe të shoqërisë civile shqiptare. Ky sektor,

përmes një informate të shkurtë njoftonte KQ të PPSH-së, se para do kohe i kishte ra në dorë programi dhe statuti i Lidhjes Demokratike të Kosovës (LDK), e cila siç thuhej “ka luajtur një rol të rëndësishëm në jetën politike brenda e jashtë Kosovës” dhe se e ka rritur autoritetin dhe besimin e të gjitha shtresave të popullsisë dhe se në radhët e saj “tashmë numërohen 250 mijë anëtarë nga të gjitha viset e krahinës dhe më gjerë”.¹ Është me interes të theksohet se, LDK-ja, sipas Statutit të parë, nuk figuronte si parti politike, por si shoqatë. Një emërtim i tillë figuronte në neni 1 të Statutit të saj, i cili u soll në Kuvendin themelues, i cili u mbajt më 23 dhjetor 1989, ku thuhej: *“Lidhja Demokratike e Kosovës është shoqatë e pavarur e qytetarëve të lirë, e themeluar që të marrë pjesë aktive në jetën shoqërore-politike dhe kulturore të Kosovës dhe të vendit. Qëllimet dhe detyrat e saj dalin nga deklarata programore e aprovuar në Kuvendin themelues”*.²

Më tej në Statut thuhej se LDK-ja “vepron në mënyrë autonome në territorin e KSA-së së Kosovës”, por, bashkëpunon me organizatat e ngjashme në Republikën Socialiste Federative të Jugosllavisë (RSFJ-së). Selia e saj ishte në Prishtinë, përkatësisht, ajo ishte vendosur përkohësisht “në lokalet e Shoqatës së Shkrimtarëve të Kosovës”.³ Organi më i lartë i LDK-së ishte Kuvendi, ndërsa në periudhën midis dy kuvendeve, organi më i lartë ishte Kryesia. Kuvendi nga radhët e veta zgjidhte kryesinë, kryetarin dhe sekretarin.⁴ Është me interes të ndalemi në paragrafin 1 të nenit 11 të këtij statuti ku thuhej: *“Kuvendin e zgjedh Konferenca zgjedhore e cila mbahet një herë në dy vjet. Në Konferencë marrin pjesë të gjithë anëtarët e shoqatës. Çdo i pesti anëtar, zgjidhet anëtar i Kuvendit”*.⁵

¹ AQSH.F.14APPK-KOSOVA-1990-4-001, Shënim, Sektori i Jashtëm, 24. 4. 1990.

² AQSH. F.14APPK-KOSOVA-1990-4-009-012, Statuti i Lidhjes Demokratike të Kosovës i aprovuar në Kuvendin themelues të mbajtur më 23 dhjetor 1989 në Prishtinë.

³ Po aty, neni 2 dhe 3.

⁴ Po aty, neni 7 dhe 8.

⁵ Po aty, neni 11.

Ky nen i Statutit, sidomos pjesa ku thuhej se “çdo i pesti anëtar, zgjidhet anëtar i Kuvendit”, ishte i pazbatueshëm në praktikë, aq më tepër kur dihet se LDK-ja për një periudhë të shkurtë kohore arriti në radhët e veta të përfshijë mbi 250 000 anëtarë. Kjo me fjalë tjera do të nënkuptohej se Kuvendi i LDK-së duhej të numëronte së paku 50 000 anëtarë. Si duket, hartuesit e këtij Statuti, nuk e kanë paramenduar një vërshim të tillë të anëtarësisë së LDK-së. Gjithnjë sipas këtij Statuti, Kryesia e LDK-së përbëhej “prej pesë deri në nëntë anëtarë”, e cila përfaqësohej nga kryetari, sekretari apo nga “ndonjë anëtar i Kryesisë” i autorizuar nga Kryesia. Kuvendi, Kryesia, kryetari dhe sekretari i LDK-së zgjidheshin me vota të fshehta, me mandat dyvjeçar, me mundësi për t’u rizgjedhur vetëm edhe një herë.⁶ Në nenin 16 thuhej se “Lidhja Demokratike e Kosovës organizohet në baza territoriale” në gjithë hapësirën e Kosovës dhe kudo ku “ekziston interesimi” mund të formojë degët e veta. Në çdo vendbanim ku kishte më shumë se 7 anëtarë, mund të themelohej dega e LDK-së, e cila nga radhët e veta zgjidhte “kryetarin dhe sekretarin e saj”.⁷ Neni 18 i statutit të LDK-së mundësonte themelimin e seksioneve dhe të këshillave të ndryshme, siç ishin: Seksioni për mbrojtjen e vlerave kulturore dhe historike, Seksioni për mbrojtjen e ambientit, Këshilli për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut etj.⁸

Përveç Statutit, LDK-ja pati edhe programin politik prej 7 faqesh, i cili gjithashtu u aprovua në Kuvendin themelues të mbajtur më 23 dhjetor 1989. Në pjesën hyrëse të tij, thuhej se kohëve të fundit, në opinionin e gjerë të Jugosllavisë, ishin përhapur “shumë programe dhe projekte të nduarduarta” të cilët mëtonin të fitonin legjimitetin në Jugosllavi. “Kjo larmi idesh, propozimesh e deri te programet me profile të qarta politike”, që theksohej në program “tregon më së miri se për fatin e Jugosllavisë” janë të brengosur të gjithë, dhe se e ardhmja e saj “mund të garantohet po që se për të angazhohen të gjitha

⁶ Po aty, neni 12, 13, 14 dhe 15.

⁷ Po aty, neni 16.

⁸ Po aty, neni 18.

subjektet e saj, pa iu rezervuar askujt e drejta që të flasë apo të vendosë në emër të të tjerëve...”.⁹

Duke e përshkruar arsyeshmërinë dhe domosdoshmërinë e themelimit të LDK-së, në program, thuhej se “kriza e thellë dhe e gjithanshme” që po e rëndonte Jugosllavinë, e cila në mënyrë më të fuqishme dhe me pasoja më të rënda shprehej në Kosovë, kërkonte kthesa radikale në fushën ekonomike, shoqërore e politike, që mund të përballoheshin dhe të tejkaloheshin “vetëm me angazhimin dhe veprimin” e të gjitha forcave subjektive dhe se një angazhim i tillë nuk ishte i mundur në kuadër të monizmit politik dhe të monopolit njëpartiak. *“Ne të nënshkruarit, morëm iniciativën që të formojmë Lidhjen Demokratike të Kosovës si shoqatë për veprim shoqëror, politik e kulturor të të gjithë atyre që aprovojnë orientimet programore të Lidhjes Demokratike dhe instancat e saj”*.¹⁰

Programi politik i LDK-së ndahej në dy pjesë të veçanta. Pjesa e parë i kushtohej krizës ekonomike në RSFJ në përgjithësi, e të Kosovës në veçanti, ku për dalje sa më parë nga ajo krizë, LDK-ja, angazhohej “për ekonomi të tregut”, për forma të ndryshme të pronësisë, për treg modern dhe për “përrjashtimin e ndërhyrjes jokompetente” të politikës në çështjen ekonomike. Duke u nisur nga fakti se “Kosova përkundër potencialeve të veta njerëzore dhe natyrore”, ishte “krahinë ekonomikisht më e prapambetur e me papunësi më të madhe”, Lidhja Demokratike e Kosovës angazhohej “për realizimin dhe modernizimin e prodhimit, për rikonstruktime e orientime prodhuese” dhe jo për “falimentime dhe shuarje të nxituara të organizatave ekonomike”, si dhe për të “drejtën e barabartë të secilit në punë” dhe varësisht nga aftësitë, ajo ishte “kundër privilegjeve” në këtë drejtim, mbi baza regjionale, kombëtare e të tjera.¹¹

⁹ AQSH. F.14APPK-KOSOVA-1990-4-002-008, Programi i Lidhjes Demokratike të Kosovës i aprovuar në Kuvendin themelues më 22 dhjetor 1989.

¹⁰ Po aty.

¹¹ Po aty.

Në pjesën e dytë të programit, përshkruhej angazhimi politik i LDK-së, e cila siç thuhej, ishte për “një Jugosllavi demokratike, federative, socialiste dhe për reformën e sistemit politik në këtë drejtim”. Ajo, angazhohej për demokraci e cila do të siguronte “barazinë e plotë juridike e politike të të gjithë qytetarëve” pa marrë parasysh përkatësinë kombëtare, gjinore apo konfesionale. Përveç kësaj, LDK-ja, siç thuhej në program, angazhohej “për pluralizëm politik” i cili “shpreh strukturat dhe interesat e ndryshme dhe mundëson garën e koncepcioneve dhe të opsioneve politike të ndryshme dhe për sistem shumëpartiak”, si dhe “për mbrojtjen e plotë dhe zgjerimin e lirive të njeriut e të qytetarit, për të drejtën e mendimit dhe të shprehjes së lirë, për lirinë e fjalës, të shtypit e të organizimit politik etj”.¹² Menjëherë pas themelimit, LDK-ja zhvilloi një aktivitet të dendur, i cili u fokusua në dy drejtime: strukturimin e brendshëm të saj dhe në afirmimin ndërkombëtar të çështjes së Kosovës. Rreth këtyre aktiviteteve, Sekretariati Federativ për Punë të Brendshme, në fillim të muajit prill 1990, mbajti mbledhje me të gjithë sekretarët republikanë e krahinorë për Punë të Brendshme, në të cilën është vlerësuar se në “KSA të Kosovës situata e përkeqësuar politike dhe e sigurisë edhe më tej po mbahet në rrjedhat e përgjithshme të sigurisë në vend”.

Në mbledhje është konstatuar gjithashtu, se “krahas grupeve dhe organizatave ilegale, nga janari i këtij viti në rritje të dukshme është aktiviteti i alternativës kosovare, veçmas të Lidhjes Demokratike të Kosovës” që sipas tyre, në ballë të saj “gjenden kryesisht separatistë shqiptarë nga mjediset intelektuale si dhe një numër i madh i ish të dënuarve politikë”.¹³ Në mbledhje është shqyrtuar edhe veprimtaria e mërgatës shqiptare e cila, siç është konstatuar nga pjesëmarrësit “në kohën më të re” është angazhuar në mënyrë të veçantë në

¹² Po aty.

¹³ Qerim Lita, *Çështja shqiptare në RSFJ 1981-1990* (Përmbledhje punimesh dhe dokumente), SH.H.SH.M. Shkup, Shkup, 2014, 127.

ndërkombëtarizimin e çështjes së Kosovës dhe pozitën e shqiptarëve në RSFJ, për çka ka arritur suksese të dukshme.¹⁴

Po gjatë muajit prill 1990, Sekretariati Federativ për Punë të Brendshme i RSFJ-së, përmes një analize, vinte në dukje për mbështetjen e fuqishme të veprimtarisë së mërgatës shqiptare edhe në SHBA nga “disa anëtarë të trupave përfaqësues amerikanë (grupi i kongresistëve dhe të senatorëve: Diogardi, Krejn, Brumfild, Sajmon, Doll, Rigell, Lentosh)” të cilët, siç thuhej, ishin shumë të angazhuar në luftë për të drejtat e shqiptarëve në RSFJ. Sipas analizës në fjalë “Emigracioni Armiqësor Shqiptar (më tej “EASH”) në SHBA”, merrte pjesë nën emrin “Komuniteti Shqiptar në Amerikë” dhe ndihmohej dhe mbështetej fuqishëm nga “lobi shqiptar (disa kongresistë dhe senatorë të tashëm dhe të mëparshëm, intelektualë, profesorë të universiteteve, amerikanë të pasur me prejardhje shqiptare etj.)”.¹⁵

Krahas ndihmës për organizimin e demonstratave të shumta anti-jugosllave, në analizë thuhej se: “... EASH ka marrë ndihmë të dukshme financiare për hapjen e Zyrës në Uashington (Albanian American Edukation Fondation), e cila është në funksion të përfaqësimit zyrtar të shqiptarëve në SHBA. Këtë aksion e ka iniciuar dhe për gjithë kohën e ka mbështetur ish-kongresisti amerikan, J. Diogardi. Ai gjatë qëndrimit të paradokohshëm në Prishtinë deklaroi se Kongresi amerikan dhe personalisht ai shumë është i interesuar për çështjen e Kosovës dhe se në Jugosllavi ka ardhur për ta ndihmuar kombin shqiptar”.¹⁶ Më 6 shkurt 1990, ministri i Jashtëm, Reis Malile, përmes një informate njoftonte Sektorin e Jashtëm pranë KQ të PPSH-së, mbi përpjekjet e pareshtura të udhëheqjes komuniste serbe, në krye me Sllobodan Millosheviqin, por edhe të Federatës Jugosllave, për zbatimin e programit politik për Kosovën, të miratuar nga ana e Kuvendit Federativ, në vjeshtën e vitit 1987, me të cilin parashihej

¹⁴ Po aty.

¹⁵ Po aty.

¹⁶ Po aty.

kthimin e “serbëve dhe malazezëve të shpërngulur nga Kosova, si dhe të gjithë atyre që dëshirojnë të punojnë dhe jetojnë në Kosovë”.

*“Propaganda serbe, thuhet në informatë, synon të krijojë përshtypjen se ndaj serbëve dhe malazezëve që jetojnë në Kosovë po ushtrohet presion i fortë nga popullsia shqiptare me qëllim që ata të largohen nga Kosova dhe trumbetohet në këtë mënyrë sikur shqiptarët luftojnë për të krijuar një krahinë “etnikisht” të pastër. Qëllimi i kësaj propagande serbe, vazhdon informata, është të justifikojnë vendosjen e kolonëve të rinj serbë e malazezë në Krahinë...”*¹⁷

Udhëheqja komuniste serbe, pretendonte se nga viti 1981 e deri në vitin 1990 “nën presionin e shqiptarëve” ishin shpërngulur 40 000 serbë e malazezë, ndërsa sipas të dhënave të Entit Republikan të Statistikës së RS të Serbisë, po gjatë asaj periudhe, numri i serbëve dhe malazezëve “të shpërngulur” nga Kosova për në Serbi, ishte 27 915 vetë. Lidhur me këtë, në informatë thuhej se shkaqet e “këtyre shpërnguljeve nuk janë presioni dhe gjenocidi”, siç e paraqiste propaganda serbomadhe “por arsytet ekonomike, papunësia e sigurimi i kushteve më të mira të jetesës...”. Si dëshmi të tërë kësaj, në informatë përcillej një pjesë e fjalimit të delegatit serb nga Peja, Slobodan Ivoviq, i cili në Konferencën e 15 të LK të Kosovës, do të shprehet: *“Pikërisht tani ballafaqohemi me paralajmërimin e shpërnguljes nga ana e disa profesorëve të gjimnazit me mësim në gjuhën serbo-kroate me që kushtet materiale dhe të banimit në të cilat ata jetojnë janë nën çdo nivel të civilizimit”*.¹⁸ Në vazhdim, Reis Malile, duke u mbështetur në Programin Jugosllav për Kosovën, bënte me dije se “për serbët dhe malazezët e kthyer në Kosovë”, ishin paraparë për t’u ndërtuar 2 000 apartamente dhe njëkohësisht të siguroheshin 711 troje, dhe se, kreu shtetëror serb “planifikonte anulimin e ligjit të vitit 1945, i cili ndalonte kthimin e kolonëve në

¹⁷ AQSH.F.14APPK-Kosova-1990-8-001- 007, Republika Popullore Socialiste e Shqipërisë - Ministria e Punëve të Jashtme - Drejtoria e Parë, Nr. 446, Tiranë, 06.02.1990, Informacion mbi propagandën serbe për shpërnguljen e serbëve dhe malazezëve nga Krahina e Kosovës, qëllimet e saj dhe e vërteta për këtë problem.

¹⁸ Po aty.

Kosovë”.¹⁹ Si rrjedhë e një politike të tillë, në shumë pjesë të Kosovës, filluan të ndërtoheshin fshatra dhe komuna të reja të banuara kryesisht me kolonë, për mirëmbajtjen e të cilëve, autoritetet jugosllave, përkatësisht serbe, merrnin masa për ndërtimin e objekteve të vogla e të mesme industriale. Lidhur me këtë, në informatë thuhej se njëra ndër ndërmarrjet më të mëdha në Jugosllavi “Braça Kariq” nga Peja, kishte premtuar se do të ndërtonte 50 fabrika në Kosovë.²⁰

Ndërkohë, Kuvendi Komunal i Prishtinës, në korrik të vitit 1989, miratoi programin e punësimit të serbëve e malazezëve “të kthyer”, si dhe të atyre që kurrë nuk kishin jetuar në Kosovë, sipas së cilit “çdo kolektiv prej 100 punëtorësh” duhej të punësonte nga një serb e malazez që ishin sjellë nga Serbia. Masa të tilla, siç bëhet me dije në informatë, u ndërmorën edhe në Universitetin e Prishtinës, ku gjatë vitit arsimor 1989/1990, u regjistruan 176 studentë nga territori i Serbisë, ndërsa 180 studentë të tjerë, po nga ai territor “do të vazhdojnë shkollat e larta të po këtij universiteti”.

Përveç kësaj, gjatë këtij viti akademik, qarqet shoviniste të Beogradit, kishin dërguar mbi 100 mesimdhënës serbë nga Serbia për të ligjëruar në Universitetin e Prishtinës. Ndërkohë, në Kosovë zhvillohej një propagandë e madhe, që të dërgoheshin studentë shqiptarë në Universitetin e Beogradit dhe nëpër shkollat e larta të Serbisë. Si rrjedhë e kësaj propagande, gjatë vitit akademik 1989/90, në Universitetin e Beogradit dhe në shkollat e larta të Serbisë “ishin regjistruar 337 studentë të kombësisë shqiptare”.²¹ Kundër një politike të tillë dolën punonjësit e Ndërmarrjes Botuese “Rilindja”, të cilët në një protestë të organizuar, ndër të tjera kërkuan ndërprerjen e kthimit të serbëve dhe malazezëve të shpërngulur duke e cilësuar këtë proces “ekspeditë të kryqtarëve mesjetarë për rikolonizimin e Kosovës”. Krejt në fund të informatës, thuhet se politika serbe ndaj Kosovës nuk ishte diçka e re, por vazhdim i “planit të Pashiqit dhe Çubrilloviqit,

¹⁹ Po aty.

²⁰ Po aty.

²¹ Po aty.

sidomos këtij të fundit i cili përbën programin më të përpunuar të borgjezisë serbomadhe për kolonizimin e Kosovës dhe viseve shqiptare me serbë...”.²²

Menjëherë pas kësaj informate, reagoi Sektori i Jashtëm pranë KQ të PPSH-së, i cili vlerësonte se materiali në fjalë, nuk duhej të ishte vetëm informues, por të përqendrohej në disa çështje “më aktuale” që lidheshin me shpërnguljen dhe rreth tyre “të ofroheshin mendime e sugjerime konkrete se ç’duhet bërë në të ardhmen në aspektin politik e propagandistik”.²³ Sipas Sektorit, vëmendje më të madhe duhej kushtuar disa çështjeve më të rëndësishme edhe atë:

“1. Përpyekjet që po bën Serbia për anulimin e ligjit të vitit 1945, i cili e ndalon kthimin e kolonëve në Kosovë. Ç’perspektiva ka? Cili do të jetë qëndrimi i Maqedonisë? Po Kosova si e ka pritur dhe cilat do të jenë pasojat? etj.

2. Çfarë masash të reja reflektohen në programin e ri për Kosovën, për çështjen e shpërnguljes, të aprovuar kohët e fundit nga Kuvendi i Jugosllavisë.

3. Kohët e fundit Millosheviqi bëri thirrje për popullimin e Kosovës me kolonë serbë, pra për serbizimin me dhunë. Çfarë mundësish praktike ka Serbia për realizimin e kësaj ideje. A është reale apo mjet presioni? Cili duhet të jetë reagimi ynë? etj.

4. Si duhet kuptuar teza e përsëritur kohët e fundit nga Serbia për kthimin e dëbimin në Shqipëri të emigrantëve të ardhur nga Shqipëria. Mos është fjala për një plan të ri për dëbim me forcë të shqiptarëve nga troje e tyre duke përdorur pretekstin e emigrantëve nga Shqipëria? Mos kemi të bëjmë me një program të ri të tipit të Çubrilloviqit të hartuar nga shtabi i Millosheviqit për kolonizimin me dhunë të Kosovës”.²⁴

²² Po aty.

²³ Po aty, 008-009. Rreth informacionit të MP-së së Jashtme (Drejtoria e Parë nr. 466) me temë: “Propaganda serbe për shpërnguljen e serbëve dhe malazezëve nga Krahina e Kosovës, qëllimet e saj dhe e vërteta për këtë problem”.

²⁴ Po aty.

Sipas Sektorit të Jashtëm, një informacion i tillë ku do të analizoheshin dhe t'u jepej përgjigje të gjitha këtyre çështjeve aktuale në Kosovë “do të ishte me interes aktual e vlerë njohëse” jo vetëm për Sektorin e Jashtëm, por edhe për vetë MP-në e Jashtme.

Rrjedhimisht, Drejtoria e parë pranë Ministrisë së Punëve të Jashtme, më 11 prill 1990, i dorëzoi një informatë të detajuar Sektorit të Jashtëm pranë KQ të PPSH-së, mbi siç thuhej “shoqatat alternative” në Kosovë dhe veprimtarinë e tyre. Në të veç tjerash thuhej se, duke filluar nga dhjetori i vitit 1989, në Kosovë ishin formuar dhe vepronin disa shoqata, si: Këshilli për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive të Njeriut, Lidhja Demokratike e Kosovës, Shoqata e Filozofëve dhe Sociologëve në Prishtinë, Partia Socialdemokrate, Parlamenti i Rinisë, Partia Fshatare e Kosovës, Shoqata e Gazetarëve të Pavarur të Kosovës dhe Shoqata “Ujdi”.²⁵ Në vazhdim informata i përshkruante platformat, veç e veç, për secilën shoqatë dhe parti politike. Kështu, Këshilli për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive të Njeriut, i cili drejtohej nga akademik Idriz Ajeti dhe profesor Zekeria Cana, si platformë të vetën kishte “mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të njeriut” dhe në kuadër të kësaj “do t'i luftojë shkeljet e hapura apo të fshehta të të drejtave të njeriut”.²⁶

Lidhja Demokratike e Kosovës, e cila udhëhiqej nga dr. Ibrahim Rugova si platformë dhe angazhim të vetin kishte: afirmimin e subjektivitetit shoqëror, politik dhe kulturor të shqiptarëve dhe për të drejtat e tyre. Një pikë tjetër me rëndësi në platformën e LDK-së ishte angazhimi kundër çdo privilegji dhe diskriminimi kombëtar, kundër konceptit për kombe dhe kombësitë autoktone dhe shtetformues, kundër çdo shovinizmi dhe hegjemonizmi, kundër manipulimeve nacionaliste dhe burokratike me çështjen kombëtare. “*LDK-ja, theksohet në informatë, do të përpiqet për arsimimin në gjuhën shqipe*

²⁵ AQSH.F.14APPK-Kosova-1990-10-001-0011, Republika Popullore Socialiste e Shqipërisë - Ministria e Punëve të Jashtme - Drejtoria e Parë, Nr. 1425, Tiranë, më 11.4.1990, Komitetit Qendror të PP të Shqipërisë (Sektorit të Jashtëm) - Tiranë, Informacion - Shoqatat alternative në Kosovë dhe veprimtaria e tyre.

²⁶ Po aty.

në të gjitha shkallët, për kultivimin e lirë dhe të barabartë të kulturës dhe të traditave historike, për përdorimin e lirë të simboleve kombëtare dhe festimin me dinjitet të festave kombëtare. Ajo do të përpiqet për afirmimin e individualitetit të Kosovës dhe të pozitës së saj kushtetuese”.²⁷

Partia Socialdemokrate, që udhëhiqej nga Shkelzen Maliqi, në programin e saj deklaronte se *“do të përpiqet për zgjedhjen demokratike të kontradiktave konstitucionale rreth statusit të Kosovës, në bazë të deklarimeve të vetë qytetarëve të interesuar dhe pa asnjë gjykim apriori nga pikëpamja e interesave parësore, nacionale dhe të mohimit të të ashtuquajturit shtet nacional, i cili nënkupton degradimin e statusit të popullsisë shqiptare”*.²⁸

Parlamenti i Rinisë Kosovare në njoftimin e lëshuar menjëherë pas formimit vinte në dukje se *“të rinjtë duan një shtet juridik, shoqëri civile, sistem politik shumëpartiak, lirinë e krijimit të shoqatave shoqërore, politike e kulturore e zgjedhje të lira parlamentare”*. Më tej, Parlamenti i Rinisë Kosovare, vlerësonte se në Jugosllavi *“po jep shpirt ideologjia e një rruge të vetme politike”, e cila duke çuar në kaos dhe kontroll politik totalitar mbi popullsinë “ka pësuar disfatën e saj historike”*.²⁹ Partia Fshatare e Kosovës, e cila udhëhiqej nga Hivzi Islami, në platformën e saj politike angazhohej për *“reforma rrënjësore ekonomike e shoqërore”* dhe për *“demokraci, liri dhe barazi të plotë”*. Në kuadër të kësaj, ajo do të përpiqet kundër dhunës dhe të gjitha llojeve të shpërnguljes të popullit nga ana e shtetit dhe kundër kolonizimit nga *“lëvizjet hegjemoniste dhe të shtetit të madh”*. Një angazhim tjetër i Partisë Fshatare të Kosovës ishte *“krijimi i kushteve normale për jetë e punë, ndalimin e shpopullimit, të mplakjes demografike dhe të shuarjes së jetës në fshat”*.³⁰

²⁷ Po aty.

²⁸ Po aty.

²⁹ Po aty.

³⁰ Po aty.

Në këtë periudhë kohore, në Kosovë vepronte edhe Shoqata e Gazetarëve të Pavarur, e cila menjëherë pas themelimit të saj është shprehur publikisht se në “kushtet e sistemit shumëpartiak” do të vepronte si shoqatë e pavarur mbipartiake dhe mbinacionale, me të vetmin qëllim “për të shprehur dhe afirmuar të vërtetën mbi Kosovën”. Ajo më tej theksonte se do të angazhohej për “një të vërtetë të pavarur e të çliruar nga ndikimet e politikës ditore dhe të gjitha paragjykimëve ideologjike të mundshme, për një të vërtetë të bazuar në kodin e gazetarisë dhe ligjit për informim”.³¹

Në vazhdim, informata ndalej në demonstratat e muajit janar dhe shkurt të vitit 1990, të cilat siç bëhej me dije ishin shndërruar në “katalizator të gjallërimit të aktiviteteve” të shoqatave alternative, si brenda Kosovës po ashtu edhe në planin ndërkombëtar. “Ishin demonstratat ato që nxorën në pah jo vetëm forcën e këtyre shoqatave, por edhe mundësinë e bashkëpunimit dhe të koordinimit të veprimeve ndërmjet tyre”, - thuhej veç tjerash në informatë, e cila për organizimin e këtyre demonstratave i veçonte Këshillin për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive të Njeriut dhe Lidhjen Demokratike të Kosovës.³² Këto dy organizata, si dhe Shoqata e Filozofëve dhe Sociologëve të Kosovës, posa shpërthyen demonstratat, përmes një apeli i bënë thirrje opinionit publik e demokratik jugosllav e botëror “që të angazhohen me vendosmëri” kundër përpjekjes që Kosova të izolohet nga procesi demokratik, duke kërkuar “heqjen e gjendjes së jashtëzakonshme, lirinë e fjalës, ndërprerjen e të gjitha proceseve politike dhe lirim të të gjithë të burgosurve politikë”.³³ Në të njëjtën kohë, Këshilli për Mbrojtjen e të Drejtave dhe të Lirive të Njeriut, përmes një letre iu drejtua Kryesisë së RSFJ-së, ku kërkonte heqjen e masave të jashtëzakonshme në Kosovë dhe njëkohësisht, formimin e një komisioni të paanshëm, i cili do të përcaktonte faktet dhe të shqyrtonte dhe identifikonte “ata që shkelnin të drejtat dhe liritë bazë

³¹ Po aty.

³² Po aty.

³³ Po aty.

të njeriut” dhe ndaj tyre të merreshin masa ligjore. Po kështu veproi edhe LDK-ja, e cila, me një deklaratë iu drejtua Kryesisë së RSFJ-së, të cilën e cilësoi si përgjegjëse “për zbatimin e masave të jashtëzakonshme” në Kosovë, si dhe për të gjitha pasojat e mundshme. Në vazhdim të deklaratës, LDK-ja, kërkonte që të ndërpritej “urgjentisht represioni” dhe të pranohej dialogu demokratik për “shqyrtimin serioz të problemeve të Kosovës”.³⁴

Rëndësi të veçantë në këtë informatë, i kushtohej “Deklaratës për demokraci e kundër dhunës”, të përgatitur nga Këshilli për Mbrojtjen e Lirive dhe të Drejtave të Njeriut, Shoqata e Filozofëve dhe Sociologëve të Kosovës dhe Shoqata Ujdi, të cilën e kishin nënshkruar mbi 400 mijë shqiptarë nga Kosova. Në të kërkohej “zgjidhje paqësore dhe demokratike e krizës kosovare, heqjen e gjendjes së jashtëzakonshme, sistem shumëpartiak, ndërprerjen e trazirave dhe dhunës nëpër rrugë dhe ndërprerjen e diferencimit ideologjik”.³⁵

Është me rëndësi të vihet në dukje fakti se në pjesën e parë të vitit 1990, veprimtari të bujshme në planin ndërkombëtar zhvilloi Këshilli për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive të Njeriut. Kështu, Zekeria Cana, në Konferencën e organizuar në Bratisllavë në fund të muajit janar të atij viti, paraqiti një material, i cili ofronte fakte të pamohueshme kërcënuese nga ana e udhëheqjes komuniste serbe, duke filluar që nga të drejtat elementare të njeriut e deri te diskriminimi i shqiptarëve “në zënien në punë, në shkollim”, pastaj në përpjekjet për kufizimin e natalitetit, përpjekjeve për rikolonizimin e Kosovës nga ana e Serbisë. Lidhur me këto, ai para të pranishmëve do të shprehet se në “Kosovë nuk është fjala për represion, por për terror të pastër shtetëror”. Si rrjedhojë e të dhënave që i ofroi Zekeria Cana, në fund të konferencës u miratua një rezolutë e cila iu dorëzua Organizatës së Kombeve të Bashkuara, për krijimin e një komisioni

³⁴ Po aty.

³⁵ Po aty.

për shqyrtimin e të “drejtave të njeriut në Kosovë”.³⁶ Informata, duke iu referuar Radios “Zëri i Amerikës”, të datës 1 shkurt 1990, njoftonte për një thirrje nga ana e Këshillit në fjalë deri te OKB-ja, që kjo e fundit të dërgojë në Kosovë një komision të posaçëm, i cili do të kryej “hetime lidhur me trazirat e fundit” dhe njëkohësisht një delegacion i Këshillit të udhëtonte urgjentisht në Gjenevë “për të dhënë informacione të detajuara mbi masakrat dhe terrorin që po zhvillohet në Kosovë”.³⁷

Lidhur me shkeljen e të drejtave dhe lirive të njeriut në Kosovë, një delegacion i alternativës kosovare i përbërë nga Ibrahim Rugova dhe Shkëlzen Maliqi, gjatë muajit shkurt të vitit 1990, kishin udhëtuar për në Vjenë, për t’i paraqitur këto shkelje sistematike që kryheshin në Kosovë, me ç’rast, ata gjatë një konference për shtyp, dënuan politikën jugosllave në Kosovë, përkatësisht “politikën represive që ushtrohej kundër shqiptarëve”. Gjatë qëndrimit në Vjenë, ata u takuan me zëdhënësin e Partisë Socialiste të Austrisë, deputetin Peter Janković, të cilin e informuan për gjendjen në Kosovë dhe në të njëjtë kohë “shprehën shqetësimin për mungesën e gatishmërisë”, veçanërisht të udhëheqjes komuniste serbe për të “hyrë në dialog” me përfaqësuesit legjitim shqiptarë në Kosovë.³⁸ Dy personalitetet e sipërpërmendura, me ftesë të Lidhjes së Shkrimtarëve të Suedisë, vizituan edhe Suedinë, me ç’rast, morën pjesë në një takim të organizuar nga Instituti Suedez i Politikës së Jashtme, në të cilin u fol për zhvillimet e fundit në Kosovë.³⁹ Ndërkohë, kryetari i RSFJ-së, Janes Dërnovshek, në fjalimin e tij të mbajtur para Parlamentit jugosllav, ndër të tjera u ndal edhe rreth dialogut të kërkuar nga ana e alternativës kosovare, ku ndër të tjera theksoi: *“Duhet të fillojë një dialog me të gjithë banorët e Kosovës që duan një zgjidhje paqësore të problemit kosovar dhe një jetë krahas kombësive të tjera në Krahinë”*.

³⁶ Po aty.

³⁷ Po aty.

³⁸ Po aty.

³⁹ Po aty.

Ndërkohë, edhe kryetari i Qeverisë së RSFJ-së, Ante Markoviq, duke folur rreth dialogut me forcat demokratike të Kosovës shprehet: *“Janë krijuar kushtet për një diferencim midis forcave separatiste dhe demokratike në krahinën e trazuar të Kosovës. Dialogu duhet të fillojë me forcat demokratike, me kusht që ato të pranojnë integritetin e vendit dhe zbatimin e reformave ekonomike dhe shoqërore”*.⁴⁰

Mbështetje të plotë, alternativës kosovare i erdhën nga disa shoqata dhe parti politike të dy republikave të atëhershme më të zhvilluar jugosllave, Sllovenia dhe Kroacia. Kështu, Këshilli për të Drejtat e Njeriut dhe Liritë Demokratike të Kroacisë, në një thirrje që i bëri opinionit publik “mbështeti platformën dhe veprimtarinë e Këshillit për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive të Kosovës”. Ndërkohë, Këshilli i Lidhjes Demokratike të Sllovenisë, në letrën dërguar Lidhjes Demokratike të Kosovës, shprehte përkrahjen “si për tezat ashtu edhe për programin e LDK-së për zgjidhjen e krizës politike në Kosovë”.⁴¹

Ndryshe nga dy udhëheqësit më të lartë jugosllavë, partitë politike dhe shoqatat e ndryshme serbe në Kosovë, si dhe udhëheqja shtetërore e partiake serbe në Serbi, në mënyrë kategorike e hodhën poshtë dialogun me alternativën kosovare. Anëtarja e Kryesisë së Komitetit Krahinor të LK të Kosovës, Sonja Shçepanoviq, i akuzonte shoqatat dhe partitë e ndryshme alternative të Kosovës se paskan “kontribuar shumë” në *“ashpërsimin e gjendjes në Kosovë... në prag, gjatë kohës dhe sidomos pas ndërprerjes së demonstratave, kur u shtua veprimtaria e tyre me qëllim të dukshëm që me përdorimin e metodave specifike të homogjenizohet kombësia shqiptare me kërkesat dhe idetë identike me kërkesat e demonstruesve... Lidhja e Komunistëve të Kosovës, vazhdon S. Shçepanoviq, nuk do të pranojë dialog me përfaqësues të këtyre të ashtuquajturave lidhje alternative, shoqata e parti”*.⁴²

⁴⁰ Po aty.

⁴¹ Po aty.

⁴² Po aty.

Veprimtaria e alternativës kosovare ndiqej me vëmendje nga ana e vendeve botërore, në radhë të parë nga vendet e Evropës Perëndimore. Kështu, siç theksohej në informatë, “konservatorët në Parlamentin gjermano-perëndimor” kishin shprehur përkrahjen ndaj alternativës kosovare, ku kishin theksuar, se: “bisedimet e jo detyrimet duhet të përdoren për të zgjidhur konfliktet në krahinë jugosllave të Kosovës. Serbët dhe shqiptarët në Kosovë duhet të ulen në tryezën e bisedimeve dhe të përcaktojnë të drejtat e popullsisë që përbën shumicën ndaj asaj që përbën pakicën”.⁴³

Po kështu, edhe Parlamenti Evropian, në shkurt të vitit 1990 në Strasburg, zhvilloi një debat për problemin e Kosovës dhe “respektimin e të drejtave të njeriut”. Një veprimtari të dukshme në këtë periudhë pati edhe Ambasada e SHBA-së në Beograd, e cila, siç bëhej me dije në informatë “po i ndiqte me vëmendje qëndrimet e Serbisë” ndaj organizatave të reja politike në Kosovë, sidomos Lidhjen Demokratike të Ibrahim Rugovës. “Departamenti i Shtetit”, - thuhet në informatë “e ka udhëzuar Ambasadën amerikane në Beograd, që me këtë lëvizje të punojë nga afër”.⁴⁴

Në përmbyllje të informatës, Reis Malile, theksonte se, krijimi dhe veprimtaria e alternativës kosovare ishte pozitive, pavarësisht nga ajo se emërtimet ishin të ndryshme “platforma dhe qëllimi i tyre” ishte i njëjtë. Gjithnjë sipas tij, krijimi i shoqatave dhe i partive politike në Kosovë, pati rëndësi të veçantë në planin ndërkombëtar, sepse ato po bëjnë një punë të jashtëzakonshme “jo vetëm në njohjen e realitetit kosovar për terrorin shtetëror që po ushtrojnë serbomëdhenjtë”, por po fiton gjithashtu edhe “përkrahjen e organizmave të shumtë evropianë mbi kërkesat e tyre për zgjidhjen e problemit të Kosovës...”. *“Mendoj se alternativat”, - shprehet Malile, “përbëjnë një forcë e cila e mbështetur dhe nga opinionin përparimtar jugosllav, nga organizma dhe organizata jugosllave si dhe nga opinionin i jashtëm dhe organizma e institucione ndërkombëtare do të arrijnë rezultate në*

⁴³ Po aty.

⁴⁴ Po aty.

aktivitetin e tyre dhe mund të detyrojnë udhëheqjen serbe e atë kosovare (komuniste - Q. L.) për t'u ulur në tavolinë dhe diskutuar për kërkesat e popullsisë shqiptare të përfaqësuar nga këto shoqata e parti alternative".⁴⁵

Më 5 maj 1990, Reis Malile, i dërgoi Sektorit të Jashtëm pranë KQ të PPSH-së, një informatë të përgatitur nga MPJ-ja, në të cilën analizohej Projekt-Kushtetuta e re e Jugosllavisë, sipas së cilit, krahinat autonome, nuk do të ishin më, elemente konstituive të saj, por njësi autonome në kuadër të Republikës së Serbisë. Kjo çështje përfshihej në tekstin e propozuar nga Kryesia e Jugosllavisë, ku përcaktohej: “Krahinat, meqenëse nuk janë shtete, nuk mund të jenë subjekt të vendosjes në bazë të konsensusit, por do të vendosin vetëm në suazat e delegacionit të Serbisë”, përkatësisht siç e parashikonte Kushtetuta e Jugosllavisë e vitit 1963.

Këto ndryshime të propozuara, sipas R. Maliles “fshin parimin e parë themelor të Kushtetutës së vitit 1974 (paragrafi 4)”, ku ndër të tjera thuhej: “punonjësit, kombet e kombësitë vendosin në Federatë mbi parimet e marrëveshjes së republikave e të krahinave në bazë të solidaritetit, reciprocitetit e të pjesëmarrjes së barabartë të republikave e të krahinave në organet e Federatës”. Sipas Reis Maliles, edhe formulimi sipas të cilit “Kushtetuta do të caktonte çështjet që kanë rëndësi vendimtare për të cilat vendosen me pëlqimin e republikave si njësi federative”, mohonin në tërësi “vullnetin politik” të qytetarëve që jetonin në dy krahinat e atëhershme të RSFJ-së, Kosovë e Vojvodinë “për të vendosur për çështje kaq të rëndësishme”.⁴⁶ Më tej në informatë vihej në dukje për një pakënaqësi të madhe të popullsisë shqiptare të Kosovës, e cila, siç thuhej, doli hapur kundër Komisionit Kushtetues Federativ, që udhëhiqej nga Stipe Shuvar, në lidhje me statusin e ardhshëm të Kosovës në kuadër të Federatës, duke kërkuar

⁴⁵ AQSH.F.14APPK-Kosova-1990-11-001-008, Republika Popullore Socialiste e Shqipërisë - Ministria e Punëve të Jashtme - Drejtoria e Parë, Nr. 1683, Tiranë, më 05.05.1990, Komitetit Qendror të PP të Shqipërisë (Sektorit të Jashtëm) -Tiranë, Informacion - Mbi pozitën e Kosovës në Kushtetutën e re Jugosllave.

⁴⁶ Po aty.

që Kosova “të jetë patjetër element konstituiv i Federatës... Shqiptarët, theksohet në informatë, kërkuan nga delegatët e Kuvendit të Kosovës të mos e japin pëlqimin e tyre propozimit të Presidencës për miratimin e kushtetutës së re”.⁴⁷ Një propozim i tillë u kundërshtua ashpër edhe nga “Shoqata Kosovare e Juristëve”, e cila në ndryshimet e propozuara, shihte “ngushtimin e autonomisë në të gjitha aspektet”. Nisur nga kjo, edhe ajo kërkonte që të “mos i jepet miratimi për propozimet e Presidencës” duke e pasë parasysh se në Kosovë ishin në fuqi masat e jashtëzakonshme, prandaj ajo vlerësonte se “qytetarët e saj nuk mund të shprehen lirisht e në mënyrë demokratike për aktin më të lartë juridik e shtetëror siç është kushtetuta”.⁴⁸

Në mbështetje të Shoqatës së Juristëve Shqiptarë të Kosovës, doli edhe Lidhja Demokratike e Kosovës, e cila përmes një letre u bëri thirrje të gjithë delegatëve të Kuvendit të Kosovës “që të mos e japin pëlqimin e tyre për ndryshimet kushtetuese”. Për rrjedhojë, kundër ndryshimeve kushtetuese, dolën shumica e delegatëve shqiptarë nga të tri Dhomat e Kuvendit të Kosovës. Kjo u pa në seancën e përbashkët të të tri dhomave, kur 98 delegatë shqiptarë votuan kundër dhënies së pëlqimit për ndryshime kushtetuese, me çka ajo pikë u hoq nga rendi i ditës.⁴⁹ Është me interes të vihet në dukje fakti se, kundër ndryshimeve kushtetuese doli edhe udhëheqja e atëhershme komuniste e Kosovës, e cila në deklaratat e saja publike shprehej për “subjektivitetin politik, ekonomik dhe kushtetuto-juridike të Krahinës Autonome si bashkësi shoqërore-politike në përbërje të Republikës së Serbisë dhe element konstituiv të Federatës”. Një qëndrim të tillë, madje e mbrojti edhe kryetari i dhunshëm i KK të LK-së së Kosovës, Rahman Morina, i cili në intervistën dhënë “Rilindjes”, ndër të tjera theksoi se “Kushtetuta e re e RSF-së së Jugosllavisë do të bëhet në bazë të procedurës ekzistuese për ndryshimin kushtetues, pra me pëlqimin e Kuvendit të Kosovës, i cili nuk do ta japë pëlqimin e tij në

⁴⁷ Po aty.

⁴⁸ Po aty.

⁴⁹ Po aty.

qoftë se kufizohen të drejtat autonome”. Po në këtë frymë ishte edhe anëtari i Kryesisë së RSFJ-së nga Kosova, Riza Sapunxhiu, i cili shprehet se “për ndryshimin e Kushtetutës së RSF-së së Jugosllavisë duhet të merret pëlqimi jo vetëm i republikave, por edhe i krahinave autonome”, dhe se gjithashtu “e drejta e njësive federative për shkëputje t’i njihet dhe krahinave të Kosovës dhe Vojvodinës”.⁵⁰

Duke e analizuar përputhshmërinë e kërkesave të popullit shqiptar të Kosovës dhe të alternativës kosovare me qëndrimet e Kryesisë Krahinore të Lidhjes Komuniste të Kosovës, në informatë thuhet se, kjo nuk i rehabiliton këta fundit, për arsye se qëllimet janë krejtësisht të kundërta. Përderisa “populli shqiptar dhe alternativa”, thuhet në informatë, nuk i pranojnë ndryshimet kushtetuese, sepse ato do e trajtojnë Krahinën e Kosovës si një komunë të Serbisë dhe do t’i mohojnë të gjitha të drejtat”, e në anën tjetër, Kryesia e Kosovës dhe LK e Kosovës “i kundërshton ndryshimet” për qëllimet të tjera. *“Qëllimi i këtij qëndrimi nga këto dy organizma udhëheqës kosovarë përputhet plotësisht me qëndrimin serbomadhi, i cili synon të ushtrojë më tej kontrollin e plotë në dy krahinat, atë të Kosovës e Vojvodinës në përputhje me ndryshimet që iu bënë Kushtetutës së vitit 1974... Propozimi për heqjen e dualitetit kushtetues të Krahinës së Kosovës në Federatën Jugosllave dëshmon edhe një herë se të gjitha mosmarrëveshjet e grindjet midis republikave e krahinave i paguan Kosova. Gjithashtu, në planin politik, momenti i zgjedhur për propozimet e kushtetutës është një veprim i gabuar, ai për më tepër do të acarojë më tej gjendjen në Kosovë”*⁵¹, - thuhet ndër të tjera në përfundim të Informatës së MPJ-së, të datës 5 maj 1990, e cila mban firmën e ministrit të saj, Reis Malile. Punimit studimor, kushtuar problemit të Kosovës gjatë vitit 1990, sipas burimeve shqiptare, e pash të arsyeshme t’ia bashkëngjis në formë të shtojcës, Statutin e Lidhjes Demokratike të Kosovës, që është aprovuar në Kuvendin themelues të kësaj organizate, e cila u mbajt më 23 dhjetor 1989 në Prishtinë.

⁵⁰ Po aty.

⁵¹ Po aty.

Shtojcë:**STATUT**

I Lidhjes Demokratike të Kosovës
i aprovuar në Kuvendin themelues të mbajtur më 23 dhjetor 1989

Neni 1

Lidhja Demokratike e Kosovës është shoqatë e pavarur e qytetarëve të lirë, e themeluar që të marrë pjesë aktive në jetën shoqërore-politike dhe kulturore të Kosovës dhe të vendit.

Qëllimet dhe detyrat e saj dalin nga deklarata programore e aprovuar në Kuvendin themelues.

Neni 2

Lidhja Demokratike e Kosovës vepron në mënyrë autonome në territorin e KSA të Kosovës, por bashkëpunon me organizatat e ngjashme në vend. Me ndihmën e mjeteve të informimit publik programin e vet e përhapë në mbarë territorin e RSFJ-së.

Neni 3

Selia e Lidhjes Demokratike të Kosovës është në Prishtinë (përkatësisht e vendosur në lokalet e Shoqatës së Shkrimtarëve të Kosovës).

Neni 4

Lidhja Demokratike e Kosovës e ka vulën dhe shenjën e vet si dhe xhirollogarinë.

Neni 5

Anëtar i Lidhjes Demokratike të Kosovës mund të bëhet çdo qytetar madhor, shtetas i RSFJ-së, i cili pranon deklaratën programore dhe Statutin e Lidhjes Demokratike të Kosovës.

Neni 6

Anëtari i Lidhjes Demokratike të Kosovës shpreh lirisht mendimin e vet për të gjitha çështjet. Ai ka të drejtë të zgjedhë dhe të zgjidhet në organet e shoqatës.

Neni 7

Organi më i lartë i Lidhjes Demokratike të Kosovës është Kuvendi. Në periudhën midis dy kuvendeve, organi më i lartë është Kryesia e LDK-së.

Neni 8

Kuvendi aprovon dhe mund të ndërrojë programin si dhe statutin, zgjedh kryesinë, kryetarin e sekretarin.

Neni 9

Kuvendin e thërret Kryesia në marrëveshje me kryetarin. Kryesia në marrëveshje me kryetarin e përgatit rendin e ditës së Kuvendit. Me punën e Kuvendit udhëheq kryetari.

Neni 10

Vendimet e Kuvendit janë të plotfuqishme nëse në mbledhje marrin pjesë 2/3 e anëtarëve. Vendimi bëhet i plotfuqishëm po që se për të voton më tepër se gjysma e të pranishmëve.

Ndërrimet e programit dhe të Statutit bëhen me 2/3 e votave të anëtarëve të Kuvendit.

Neni 11

Kuvendin e zgjedh Konferenca zgjedhore, e cila mbahet një herë në dy vjet. Në konferencë marrin pjesë të gjithë anëtarët e shoqatës. Çdo i pesti anëtar, zgjidhet anëtar i Kuvendit.

Konferenca zgjedhore mund të mbahet edhe më herët, po që se më shumë se tridhjetë anëtarë shtrojnë kërkesën për mbajtjen e parakohshme të saj.

Neni 12

Lidhjen Demokratike e përfaqëson kryetari, sekretari apo ndonjë anëtar i Kryesisë që autorizohet nga Kryesia.

Neni 13

Kryesia përbëhet prej pesë deri në nëntë anëtarë.

Neni 14

Kryetarin, sekretarin dhe anëtarët e Kryesisë i zgjedh Kuvendi me vota të fshehta.

Në listë duhet të ketë gjithnjë më shumë kandidatë. Me vota të fshehta e më me shumë kandidatë Konferenca e zgjedh Kuvendin e LDK-së.

Neni 15

Kuvendi, kryetari, sekretari dhe Kryesia zgjidhen me mandat dyvjeçar me mundësi që ky mandat t'u zgjatet vetëm njëherë.

Neni 16

Lidhja Demokratike e Kosovës organizohet në baza territoriale në gjithë hapësirën e KSA të Kosovës dhe aty ku ekziston interesimi mund të formojë degët e saj.

Dega e LDK-së themelohet aty ku ka mbi shtatë anëtarë. Aty ku plotësohen këto kushte dega e zgjedh kryetarin dhe sekretarin e saj.

Kryetarët e degëve mund të marrin pjesë në punimet e Kryesisë së LDK-së.

Neni 17

Lidhja Demokratike e Kosovës komunikon me opinionin e gjerë të vendit me anën e mjeteve të informimit publik. Me krijimin e kushteve materiale, ajo mund të themelojë organin e vet informativ, si dhe të merret me veprimtari botuese.

Për të komunikuar sa më shumë me opinionin e gjerë LDK-ja organizon tribuna, forume dhe disa forma të tjera të aktiviteteve të lira.

Neni 18

Lidhja Demokratike e Kosovës i themelon edhe seksionet dhe këshillat e ndryshme për çështjet e ndryshme varësisht nga problematika me të cilën merret. Seksionet që do t'i formojë janë këto: seksioni për mbrojtjen e vlerave kulturore dhe historike, të seksioni për mbrojtjen e ambientit të njeriut.

LDK-ja e formon edhe këshillin për mbrojtjen e të drejtave të njeriut.

Neni 19

Kuvendi i LDK-së mbahet një herë në vit, ndërsa i jashtëzakonshmi sipas nevojës. Kryesia është e detyrueshme që ta thërras Kuvendin e jashtëzakonshëm po që se për mbajtjen e tij deklarohen më së paku $\frac{1}{4}$ e anëtarëve të Kuvendit.

Neni 20

Votimi për çështjet programore është publik, ndërsa për ato kadrovike me vota të fshehta, apo sipas marrëveshjes edhe me aklamacion.

Neni 21

Lidhja Demokratike e Kosovës mjetet e veta i siguron nga anëtarësia si dhe nga burimet e tjera.

Neni 22

Statuti i Lidhjes Demokratike të Kosovës hyn në fuqi pasi të aprovohet në Kuvendin themelues.

Neni 23

Programi, statuti dhe të gjitha dokumentet tjera i ofrohen opinionit të gjerë të vendit publikisht.

Prishtinë, më 23 dhjetor 1989”.⁵²

⁵² AQSH. F.14APPK-KOSOVA-1990-4-009-012, Statut i Lidhjes Demokratike të Kosovës.